

Seminář Knihovny a klimatické změny [1]

Autor:

- [HOKYNEK, Michal](#) [2]

Číslo:

- [2020, ročník 29, číslo 1](#) [3]

Rubrika:

- [Z regionů](#) [4]

Klíčová slova:

- [udržitelný rozvoj](#) [5]

Region:

- [01 Praha](#) [6]

Problematika vlivu člověka na změny klimatu je již poměrně široce diskutována. Proto byl i pro knihovníky a knihovnice připraven seminář s tímto tématem. Proběhl v úterý 25. února 2020 v prostorách Národní knihovny ČR a my bychom vám rádi ve stručnosti zprostředkovali přednášky, které zde zazněly.

Úvodní příspěvek přednesl **Michal Broža**, vedoucí [informační kanceláře Organizace spojených národů v Praze](#) [7]. Představil roli OSN, popsal současný stav společnosti a globální výzvy týkající se životního prostředí, jimž v současnosti čelíme. Kvalitu životního prostředí vnímáme jako největší rizikový faktor současnosti, jenž může zapříčinit další návazné krize.

Naše civilizace je založena na neustále se zvyšující výrobě a nepřetržitém, čím dál rychlejším růstu. Během toho vzniká mnoho negativních externalit, například emise skleníkových plynů, ohrožující stabilitu životního prostředí.

Pokud nic nezměníme, na konci tohoto století bude kvůli množství skleníkových plynů v ovzduší naše planeta o 3,2 stupně Celsia teplejší než v předprůmyslové době. Vědci se shodují v tom, že poměrně bezpečná hranice oteplení je nejvýše 1,5 stupně Celsia. Abychom ji nepřekročili, měli bychom do roku 2030 omezit světové emise skleníkových plynů na objem 25 gigatun ročně. V současné době ale směřujeme spíše k 56 gigatunám za rok (viz blíže dokumenty [Programu OSN pro životní prostředí](#) [8]). Potřebujeme tedy nutně snížit emise hned. Současné plány jednotlivých zemí na omezení emisí jsou však nedostatečné, státy nejsou schopny se ani rychle dohodnout; navíc existují mnohá lobby, která tlačí proti těmto omezením. Jako občané musíme požadovat po politicích, aby prosazovali výrazné snížení emisí.

Co je třeba dělat? Je toho mnoho. Například:

- chránit a rozšiřovat lesy;

-

zásadně proměnit způsoby dopravy, eliminovat zejména leteckou dopravu;

- přejít na obnovitelné zdroje energie;
- v osobním životě - omezit používání auta, jezdit na kole, nelétat, zásadně omezit spotřebu masa, přejít na zelenou energii, vyvíjet přímý tlak na zastupitele, aby se zasadili o transformaci energetiky, aktivně veřejně vystupovat, ale i třeba mít méně dětí.

Všichni bychom také měli být aktivisty, inovátory či vynálezci - měli bychom zkoušet o věcech jinak přemýšlet a realizovat je novými způsoby.

Cestou k udržitelné budoucnosti je [17 cílů udržitelného rozvoje OSN](#) [9], agenda, kterou implementovala do svého strategického plánování většina států světa. Týká se chudoby, rovnosti, důstojné práce, klimatických změn či přístupu k vzdělání, přičemž horizontem pro její naplnění je rok 2030.

[10]

Cíle udržitelného rozvoje (zdroj: [web Informačního centra OSN v Praze](#) [9])

Skutečná výzva ale leží v psychologii světových názorů. Zatímco přijetí cílů udržitelného rozvoje je pozitivním krokem a skutečným zlomem v celé agendě světového vývoje, stále zůstáváme ve

světovém pohledu „Každý ví, ale nikdo nechce rozumět rozsahu transformace, kterou musíme projít“.

A jaká je role knihoven? Knihovny mohou výrazně přispět k posunu v uvažování lidí, poskytnout validní informace. Knihovny jsou otevřeny současným trendům a mají obrovský potenciál ve vzdělávání, umožní lidem mít také aktivní přístup.

Na Michala Brožu navázal **Michal Hokynek**, doktorand Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Popsal implementaci strategických cílů OSN do činnosti knihoven, jíž se věnuje IFLA ve své [Sekci pro životní prostředí a udržitelnost](#) [11] (Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group, ENSULIB). Ta každoročně uděluje [cenu Zelená knihovna IFLA](#) [12] (IFLA Green Library Award) nejlepší knihovně, která přispívá tzv. zelenému knihovnictví. Nominované knihovny nabízejí ekologické informační a knihovnické služby, vytvářejí povědomí o společenské odpovědnosti a angažují se v problémech místních komunit.

IFLA vytváří Knihovnickou mapu světa, na níž lze také nalézt [příběhy](#) [13], kterými knihovny naplňují cíle udržitelného rozvoje OSN.

Knihovníci a knihovnice, kteří cítí svou odpovědnost v otázkách změn klimatu, vytvořili platformu [Libraries4Future](#) [14]. Svými aktivitami se tak zařadili po bok dalším profesím: [Vědci pro klima](#) [15], [Učitelé za klima](#) [16], [Umění pro klima](#) [17]. V Německu takto působí [Síť zelených knihoven](#) [18] (Netzwerk Grüne Bibliothek).

[19]

Logo Libraries4Future (zdroj: [web Libraries4Future](#) [20])

Dobrymi příklady knihoven z domácího prostředí, které se věnují environmentálním otázkám, jsou například [Šmidingerova knihovna Strakonice](#) [21], která provozuje [ekoporadnu](#) [22], [Knihovna Třinec](#) [23], poskytující intenzivní vzdělávací akce, či Národní filmový archiv se svou [knihovnou](#) [24], v němž vznikla Klima skupina, která inspiruje zaměstnance, pomáhá zajistit lepší ekologické poměry v Národním filmovém archivu, vzdělává v této oblasti veřejnost a navazuje spolupráci s dalšími kulturními institucemi.

Jako možný prostor pro inspiraci a pomoc knihovnám vznikají stránky [Metodického centra pro udržitelnost v knihovnách](#) [25], o němž v dalším příspěvku hovořila **Eliška Bartošová**. Web nabízí mnoho inspirace, zdrojů a rad pro vzdělávací aktivity v knihovnách, zaměřené zejména na cíl udržitelnosti OSN Klimatická opatření. Vzniknout by měl komunikační kanál pro knihovny, kde by knihovnice a knihovníci sdíleli své zkušenosti; metodické centrum by také mělo usnadnit spolupráci s jinými organizacemi a experty na danou problematiku.

Jan Juráš z [ekoporadny](#) [22] strakonické knihovny ve své přednášce popsal, že knihovny nejsou už jen půjčovnou knih, ale i kulturními a komunitními institucemi, centrem vědění, které reflektuje problémy současné společnosti a zapojuje se do jejich řešení.

Jako příčinu globálních environmentálních problémů uvedl rostoucí individuální materiální spotřebu a spolu s ní nešetrné využívání zdrojů, energií a obecně plýtvání.

Knihovny mohou v duchu myšlenky „Mysli globálně, jednej lokálně“ zvyšovat povědomí o globálních problémech a zároveň jednat na lokální úrovni. Mohou být nápomocny úspornými opatřeními ve svém provozu – mohou si zařídit energetický audit a snížit energetickou náročnost budovy, dodržovat principy [tzv. zeleného úřadování](#) [26]. V rámci něho je samozřejmě použití šetrných čisticích prostředků, předcházení vzniku odpadů (recyklace je jenom doplněk, nikoliv řešení: zrušení jednorázových kelímků na nápoje u nápojových automatů), omezení spotřeby papíru, omezení tisku (oboustranný tisk, elektronické řešení), úspora elektrické energie.

Podnětným bodem byla ochrana ptactva před kolizemi se skleněnými nebo lesklými plochami odrážejícími městskou zeleň. Tradovaná silueta dravce nalepená na skle nepomáhá, vhodné je vytvořit hustší síť libovolných nálepek v rozmezí přibližně 20 až 30 cm.

Knihovny také mohou přispět opatřeními na úrovni pozemku: pořídit si certifikaci [Přírodní zahrada](#) [27], jež potvrzuje šetrnější přístup k dřevinám či účinné hospodaření se srážkovou vodou.

Knihovny v tomto duchu také pořádají vzdělávací akce s environmentální tematikou – přednášky, workshopy, kurzy zdravého vaření, výměnné obchody, farmářské akce. Spolupracují i s ekologickými organizacemi.

Důležitý je také ekologický způsob pořádání akcí, včetně interních – místo jednorázových kelímků používat sklenice, při nákupu upřednostňovat vratné obaly, případně využívat tzv. bezobalové obchody, zaměřit se na lokální, sezónní, fair trade, bio a rostlinné občerstvení.

Akce je vhodné propagovat zejména elektronickou formou, lze motivovat účinkující a účastníky, aby použili MHD nebo kolo, zamyslet se nad nutností tisku či výroby reklamních materiálů.

Knihovny by v těchto aktivitách měly být viditelné a být inspirací ostatním k podobnému jednání.

V dotazníku zasláném před seminářem všem účastnicím a účastníkům jsme zjišťovali, jaké mají nápady, které by šly realizovat v jejich knihovnách.

Tyto náměty můžeme rozdělit do několika skupin:

- **tzv. domácí ekologie:** třídění odpadů, snížení objemu objednávek hudebních CD a nahrazení digitální službou; zapojení veřejnosti do prací na pozemku a v okolí knihovny – stavba hmyzích hotelů, zakládání květinových i bylinkových záhonků či truhlíků, vermikompostér s žížalami, upcyklační dílny;
- **vzdělávání a šíření osvěty:** programy pro veřejnost s tématy ochrany přírody, ekologie, dobrovolné skromnosti a možností šetrného přístupu k životu; zapojení do péče o konkrétní městskou část formou dobrovolnictví; nebát se veřejně vystupovat, být vidět a slyšet; zprostředkovat setkání lidí, kteří se o dané téma zajímají;
- **pořádání výstav a obohacení fondu relevantní literaturou;**
- **knihovna příkladem:** chovat se udržitelně (šetřit zdroje, energie a snažit se dosáhnout vybudování energeticky úsporných prostor, důsledně třídit odpady a snažit se o jejich minimalizaci, nepoužívat jednorázové plasty apod.).

Po konání semináře byly odpovědi ještě doplněny o témata přechodu na obnovitelné zdroje energie v knihovně, nakupování bez obalu či zajištění veganské stravy v bistrech na pracovištích.

[28]

Knihy o udržitelném rozvoji především v knihovnách (foto: Michal Hokynek, Knihovna FAMU)

Seminář byl účastnicemi a účastníky hodnocen pozitivně, vítali množství užitečných informací. Organizátoři obdrželi mnohá přání pokračování v obdobném duchu, případně námět, aby byly podobné vzdělávací akce pro knihovnice a knihovníky pořádány i v regionech.

Závěrem organizátoři děkují SKIP a [regionální organizaci Praha](#) [29] za zástitu a finanční podporu.

Motto na závěr:

Největším nebezpečím pro planetu je víra, že ji zachrání někdo jiný.

Robert Swan, polárník

URL zdroje: <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-1/seminar-knihovny-klimaticke-zmeny>

Odkazy

[1] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-1/seminar-knihovny-klimaticke-zmeny>

[2] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/autori/hokynek-michal>

[3] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2020-rocnik-29-cislo-1>

- [4] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/rubriky/z-regionu>
- [5] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/udrzitelny-rozvoj>
- [6] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/regiony/01-praha>
- [7] <https://www.osn.cz/>
- [8] <https://www.unenvironment.org/>
- [9] <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>
- [10] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/712/hokynek5.png>
- [11] <https://www.ifla.org/about-environmental-sustainability-and-libraries>
- [12] <https://www.ifla.org/node/10159>
- [13] <https://librarymap.ifla.org/stories>
- [14] <https://libraries4future.org/en/>
- [15] <https://www.scientists4future.org/>
- [16] <https://www.facebook.com/pages/category/Education/U%C4%8Ditel%C3%A9-za-klima-2269069926515424/>
- [17] <http://umeniproklima.cz/>
- [18] <https://www.facebook.com/NetzwerkGrueeneBibliothek/>
- [19] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/712/hokynek3.jpg>
- [20] <https://libraries4future.org/en/downloads/>
- [21] <http://www.knih-st.cz/>
- [22] <http://www.knih-st.cz/content/ekoporadenstvi>
- [23] <https://knihovnatrinec.cz/>
- [24] <https://nfa.cz/cz/knihovna/o-knihovne/>
- [25] <https://www.notion.so/Metodick-centrum-pro-udr-itelnost-v-knihovn-ch-1735a197f6bc45eb80177d7ff816a0f1>
- [26] <http://www.zeleneuradovani.cz/>
- [27] <http://prirodnizahrada.eu/zahradni-plaketa/>
- [28] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/712/hokynek1.jpg>
- [29] <https://www.skipcr.cz/regiony/01-praha/>